

господарської юриспруденції. Тільки так країна зможе ефективно адаптувати міжнародний досвід до своїх потреб і розвивати стабільну та ефективну систему господарського права.

1. Безух О. В. Проблеми правового регулювання економічної конкуренції в Україні. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 192 с.
2. Авер'янов В. Б., Дерезь В. А., Школик А. М. та ін. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право. Київ : Юстініан, 2017. 288 с.
3. Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2022. 320 с.
4. Погрібний Д. І. Корпоративні права держави: поняття, підстави виникнення, механізм реалізації. Харків : Видавництво «ФІНН», 2019. 168 с.

УДК 343.35

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/142-144

Олександр ПИЛИПЕНКО

аспірант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
голова адвокатського об'єднання «ДСА ГРУП»

ВИКРИВАЧІ КОРУПЦІЇ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ ЯК СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Корупція – це не просто відхилення від закону, це багатогранне та складне соціально-економічне явище, що охоплює широкий спектр неправомірних дій, які включають зловживання службовим становищем, хабарництво, розкрадання державних коштів, кумівство та інші форми неправомірної вигоди або привілеїв, що вчиняються як одноосібно, так і групами осіб, що перебувають на державній службі чи пов'язані з нею. Це явище має глибокі коріння в історичних, культурних, економічних та політичних умовах України та відіграє значну роль у формуванні як внутрішніх, так і зовнішніх відносин держави.

Боротьба з корупцією в Україні вимагає комплексного підходу, що передбачає реформування законодавчої бази, зміцнення інституційної структури, підвищення прозорості у владних рішеннях, а також активну участь громадянського суспільства і міжнародної спільноти. Важливу роль у цьому процесі відіграють антикорупційні органи, система правосуддя, ЗМІ, незалежні громадські організації та, як окремих елемент, викривачі корупції.

Так, у 2003 році світова спільнота статтею 33 Конвенції ООН проти корупції закріпила обов'язок держав-учасниць захищати осіб, які повідомляють про корупцію, від несправедливого поведіння [1].

Після ратифікації Україною вказаної конвенції, а саме 26.10.2014, набрав чинності Закон України «Про запобігання корупції», де вперше було закріплено поняття «викривач».

Викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [2].

Тобто, викривачі корупції – це важливі агенти змін у суспільстві, їхня роль у боротьбі з корупційними проявами в Україні є незамінною, так як ці особи, діючи з метою захисту суспільних інтересів, надають інформацію про зловживання, корупцію або інші протизаконні дії у державних органах, комерційних структурах чи громадських організаціях. Вони надають безцінну допомогу у виявленні корупційних схем, що могли б залишатися непоміченими без їхньої активної позиції.

Відповідно до вимог, викладених у ст. 33 Конвенції ООН проти корупції, Закон України «Про запобігання корупції» містить Розділ VIII «Захист викривачів», згідно з яким викривачі, їхні близькі особи перебувають під захистом держави.

Саме під час трудової, професійної, господарської, громадської діяльності викривач

з огляду на ситуацію «зсередини» може повідомити про корупційні злочини. Тому у гарантіях діяльності викривача значну увагу приділено захисту його трудових прав.

Загальні засади щодо гарантій захисту трудових прав викривача закріплені у Директиві Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23.10.2019 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Європейського Союзу.

Так, відповідно до ст. 19 цієї директиви держави-члени вживають необхідних заходів для заборони будь-якої форми переслідування осіб, які повідомили про порушення, зокрема: відсторонення, скорочення, звільнення чи рівнозначних заходів; пониження на посаді чи ненадання підвищення за посадою; передання повноважень, зміни місця роботи, зменшення розміру заробітної плати, зміни графіка роботи; ненадання навчання; негативної оцінки роботи чи рекомендації для працевлаштування; застосування будь-якого адміністративного заходу, стягнення чи іншої санкції, включно з фінансовими санкціями; примусу, залякування, домагання чи громадського осуду; дискримінації, несприятливого чи несправедливого ставлення; непереведення тимчасового трудового договору в постійний трудовий договір у разі, коли працівник мав законні очікування, що йому буде запропоновано постійну роботу; непоновлення чи передчасного припинення тимчасового трудового договору; завдання шкоди, зокрема, репутації особи (наприклад, у соціальних мережах), матеріальних збитків, як-от: утрата бізнесу чи упущений дохід; зарахування до «чорних» списків на основі офіційних або неофіційних домовленостей у сфері чи галузі промисловості загалом, що може зумовити неможливість у майбутньому працевлаштуватися в певній сфері чи галузі; передчасне припинення або розірвання договору на постачання товарів чи послуг; анулювання ліцензії чи дозволу; направлення до психіатра чи до медичної консультації [3].

У національному законодавстві аналогічні правові норми щодо захисту трудових прав викривачів містяться у ст. 21 КЗпП та ст. ст. 533, 534 Закону України «Про запобігання корупції».

Незважаючи на ніби широкий спектр норм, що спрямовані на захист викривачів в Україні, практика демонструє, що ці заходи часто залишаються недостатніми. Викривачі зіштовхуються з ризиками втрати роботи, репутації, а іноді навіть з особистими загрозами. Окрім сфери захисту, досить на низькому та практично неідеальному рівні залишається сфера заохочення викривачів корупції. Це свідчить про необхідність подальшого удосконалення законодавчих ініціатив.

Для усунення існуючих недоліків та активізації ролі викривачів у боротьбі з корупцією в Україні необхідно:

- забезпечити повну анонімність викривачів на всіх етапах розслідування;
- гарантувати правовий та фізичний захист викривачів та їхніх родин, який би забезпечив реальний захист від будь-яких форм репресій;
- передбачити санкції за переслідування або дискримінацію викривачів;
- запровадити реальну систему стимулів для викривачів, зокрема фінансових винагород за надану інформацію, яка приводить до розкриття корупційних злочинів;
- створити незалежні органи з контролю за дотриманням прав викривачів, які б могли ефективно реагувати на будь-які порушення їхніх прав;
- підвищити обізнаність громадськості про важливість викривачів у боротьбі з корупцією та про механізми їх захисту.

Удосконалення системи захисту та заохочення викривачів корупції в Україні потребує комплексного підходу, який включає законодавчі, інституційні, фінансові та освітні аспекти із застосуванням позитивного іноземного досвіду.

Заслугове на увагу дослідження «Evaluating the effectiveness of whistleblower protection: A new index», де на прикладах Південної Кореї та Косово виведений новий підхід для оцінки ефективності захисту викривачів у різних країнах як результат аналізу правових меж, культурного контексту та рівня підтримки викривачів з боку уряду та суспільства [4].

Також із-поміж інших заслугове на увагу дослідження «Whistleblower protection and the UN Convention against Corruption», де зосереджено увагу на необхідності підвищення захисту викривачів через процес перегляду Конвенції ООН проти корупції (UNCAC) [5].

Такі дослідження є важливими, так як відображають міжнародний досвід в галузі захисту викривачів і можливості його адаптації в контексті України.

Всі ці удосконалення спрямовані на створення сприятливого середовища для активної діяльності викривачів, є ключовими для України, тому що активність викривачів корупції має безпосередній вплив на соціально-економічний розвиток нашої держави. Вона сприяє підвищенню прозорості у державному управлінні, зміцненню правової держави, покращенню інвестиційного клімату та зростанню довіри між громадянами та державою. Врешті-решт, ефективний захист та підтримка викривачів можуть значно посприяти подоланню корупції та перетворенню України на сучасну справедливую та процвітаючу європейську державу.

Забезпечення захисту викривачів та їх підтримка не лише сприятиме боротьбі з корупцією, але й підсилить розвиток України як сучасної європейської держави, заснованої на принципах правової держави, демократії та соціальної справедливості.

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. Ратифіковано із заявами Законом України від 18.10.2006. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n2>.
3. Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського парламенту і ради ЄС від 23.10.2019 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства союзу». *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Dyrektyva-YES-20191937.pdf>.
4. Evaluating the effectiveness of whistleblower protection: A new index. *Data & Policy*. 2023. Vol. 5. e28. URL : <https://doi.org/10.1017/dap.2023.20>.
5. Whistleblower protection and the UN Convention against Corruption. URL : <https://uncaccoalition.org/resources/whistleblower-protection/whistleblower-protection-executive-summary-english.pdf>.

УДК 343.35

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/144-146

Юрій СТАРЦЕВ

аспірант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
адвокат адвокатського об'єднання «ДСА ГРУП»

КОРУПЦІЯ І КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ ЯК СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Термін «корупція» має багато аспектів та визначень, але усі вони зводяться до одного: це негативне суспільне явище, яке безпосередньо впливає на розвиток усіх без винятку держав.

Оскільки корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність та соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства, Радою Європи 27.01.1999 прийнято Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією (ETS 173) [1].

Продовжуючи обраний напрям боротьби із корупцією, наголошуючи, що корупція є однією із найнебезпечніших загроз правопорядку і що вона перешкоджає функціонуванню країн із ринковою економікою, визнаючи, що корупція має негативні фінансові наслідки для громадян, компаній і держав, а також для міжнародних установ, Рада Європи 04.11.1999 прийняла Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією [2].

Такі активні дії свідчать, що для подальшого розвитку держав та суспільства в цілому країни на міжнародному рівні намагаються здійснювати боротьбу із вказаним негативним явищем, яке набуло великих масштабів.

Україна не є винятком та здійснює активні заходи, спрямовані на боротьбу із корупцією і бажає долучитися до країн із низьким рівнем корупції.

Як визначено в ч. 1 ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [3].

Вважаючи, що набуття чинності для України вищевказаних конвенцій сприятиме підвищенню авторитету України на міжнародній арені і зміцненню її статусу як держави, яка вживає заходів із запобігання корупції як на національному, так і на міжнародному рівнях, Верховною Радою України прийнято Закон України «Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18.10.2006, відповідно до якого вказана конвенція 01.03.2010 набрала чинності для України.

Також Верховною Радою України прийнято Законом України «Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією» від 16.03.2005, та 01.01.2006 вказана конвенція набула чинності для України.

Ратифікуючи ці документи, наша держава підтвердила, що вона зацікавлена у